

Glosa

do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., III CZP 77/08¹

Jeżeli zobowiązanie dłużnika pozostającego w ustroju ustawowej wspólności majątkowej małżeńskiej powstało przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 162, poz. 1691), do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego w brzmieniu sprzed tej nowelizacji.

1. Glosowane orzeczenie ma istotne znaczenie dla praktyki orzeczniczej, która nie była jednolita. Co wymaga podkreślenia – teza uchwały jest odmienna od postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 44/07². U podłoża zagadnienia przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia leży ustalenie, czy przepisy kodeksu postępowania cywilnego dotyczące nadania klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw³ mają zastosowanie w sytuacji, w której zobowiązanie dłużnika pozostającego w związku małżeńskim powstało po dniu 20 stycznia 2005 r. (art. 5 ust. 5, pkt 1 i 2 noweli), czy też w sytuacji, gdy po dniu 20 stycznia 2005 r. powstał tytuł egzekucyjny przeciwko takiemu dłużnikowi (art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej).

Określenie przepisów właściwych dla rozpoznania wniosku o nadanie klauzuli wykonalności ma natomiast kluczowe znaczenie dla sytuacji prawnej

¹ Lex 446647, Biul. SN 2008, nr 9, poz. 4.

² OSNC 2008, Zbiór dodatkowy A/2008, poz. 29; LEX nr 258517.

³ Dz.U. Nr 162, poz. 1691.

wierzycieli. Przyjęcie bowiem, że dla rozpoznania przedmiotowego wniosku należy stosować przepisy nowe w przypadku, gdy zobowiązanie powstało przed wejściem w życie noweli, jednak sam tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi – już po, prowadziłoby do pokrzywdzenia wierzycieli.

2. Stan faktyczny przedstawiał się następująco: Sąd Apelacyjny w K. przedstawił do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne, które nasunęło się przy rozpoznawaniu zażalenia małżonki dłużnika na postanowienie o nadaniu przeciwko niej klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty, wydanemu w dniu 11 września 2006 r., z ograniczeniem jej odpowiedzialności do majątku, który byłby objęty wspólnością ustawową, gdyby małżonkowie nie zawarli w dniu 23 listopada 2007 r. umowy majątkowej, wyłączającej ustawową wspólność małżeńską. Roszczenie wierzyciela objęte tym tytułem powstało w okresie od 30 sierpnia 2001 r. do 15 grudnia 2001 r.

Sąd Okręgowy orzekał na podstawie art. 787 k.p.c. w brzmieniu sprzed wejścia w życie zmian wprowadzonych do kodeksu postępowania cywilnego wskazaną wyżej ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r., stosując regulację przejściową zawartą w art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej, nakazującą – w wypadku roszczeń powstałych przed wejściem w życie zmienionych przepisów – prowadzić egzekucję według przepisów dotychczasowych.

Tymczasem w zażaleniu na powyższe postanowienie małżonka dłużnika zakwestionowała pogląd prawny sądu okręgowego i powołała się na stanowisko Sądu Najwyższego, wypowiedziane w uzasadnieniu cyt. postanowienia z dnia 17 maja 2007 r., zgodnie z którym art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej jako cezurę wyznaczającą granicę stosowania starych i znowelizowanych przepisów nie przyjmuje daty powstania roszczenia, lecz datę wydania tytułu egzekucyjnego. Podniosła, że w sprawie powinny więc znaleźć zastosowanie przepisy znowelizowane, na podstawie których klauzula przeciwko małżonce dłużnika nie powinna zostać nadana, bowiem wierzyciel nie wykazał dokumentem urzędowym ani prywatnym, że stwierdzona tytułem egzekucyjnym wierzytelność powstała z czynności prawnej dokonanej za jej zgodą.

Sąd kierujący pytanie zaznaczył, że w orzecznictwie sądów apelacyjnych zarysowała się rozbieżność. Wydawane są bowiem postanowienia akceptujące stanowisko Sądu Najwyższego, powołane przez skarżącą, ale w licznych wypadkach przyjmowane jest odmienne zapatrywanie, przy-

znające decydujące znaczenie chwili powstania roszczenia. Przychylając się do tej drugiej koncepcji Sąd Apelacyjny poddał pod rozważenie możliwość zastosowania do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika regulacji przejściowej z art. 5 ust. 5 pkt. 1 i 2 ustawy nowelizującej. Wskazał, że przemawia za tym szeroki zakres kognicji sądu w postępowaniu klauzulowym. Podniósł, że wprowadzenie ustawą nowelizującą regulacji materialnoprawnych wraz z dostosowanymi do nich przepisami proceduralnymi wymaga natomiast, aby wykładnia tych przepisów, także w aspekcie czasowym, zachowywała spójność obydwu elementów. W ocenie sądu pytającego prawidłowa wykładnia zawartych w ustawie nowelizującej przepisów międzyczasowych nie może akceptować konieczności spełnienia przez wierzyciela dodatkowych, wcześniej nieistniejących wymagań, aby uzyskać klauzulę rozszerzoną na małżonka dłużnika, a postulowany skutek zapewniłoby zastosowanie w postępowaniu klauzulowym reguł międzyczasowych zawartych w art. 5 ust. 5 pkt 1 i 2 ustawy nowelizującej.

3. Rozstrzygając przedstawione zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na fakt, że ustawą z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw dokonano kompleksowej nowelizacji przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w zakresie stosunków majątkowych małżonków, w tym reguł rządzących możliwością zaspokojenia się przez wierzyciela jednego z małżonków z majątku wspólnego. W stanie prawnym poprzedzającym wejście w życie ustawy nowelizującej zasadnicze znaczenie miał art. 41 k.r.o. ustanawiający zasadę, że zaspokojenia z majątku wspólnego może żądać także wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jeden z małżonków (art. 41 § 1 k.r.o.). Odstępstwo od tej reguły obejmowało sytuacje, w których wierzytelność powstała wcześniej niż wspólność ustawowa albo gdy dotyczyła odrębnego majątku jednego z małżonków⁴. Co istotne – sąd mógł nadto każdorazowo ograniczyć lub wyłączyć możliwość zaspokojenia się z majątku wspólnego przez wierzyciela, którego dłużnikiem był

⁴ Wierzyciel mógł wówczas żądać zaspokojenia tylko z odrębnego majątku dłużnika oraz z wynagrodzenia za pracę lub za inne usługi świadczone osobiście przez dłużnika, jak również z korzyści uzyskanych przez dłużnika z jego praw autorskich twórcy, praw twórcy wynalazku, wzoru lub projektu racjonalizatorskiego (art. 41 § 2 k.r.o.).

tylko jeden z małżonków, jeżeli ze względu na charakter wierzytelności albo stopień przyczynienia się małżonka będącego dłużnikiem do powstania majątku wspólnego, zaspokojenie z majątku wspólnego byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego (art. 41 § 3 k.r.o.).

Sąd Najwyższy wskazał, że powyższe unormowania materialnoprawne znajdowały przy tym uzupełnienie w przepisach kodeksu postępowania cywilnego. Wierzyciel, który uzyskał tytuł wykonawczy przeciwko dłużnikowi, chcąc zaspokoić się z majątku wspólnego, musiał bowiem przedstawić tytuł wykonawczy skuteczny przeciwko obojgu małżonkom. Występował zatem o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika w trybie art. 787 k.p.c. W postępowaniu klauzulowym, na wniosek małżonka dłużnika, sąd obowiązany był przy tym orzec o ograniczeniu lub wyłączeniu możliwości zaspokojenia się wierzyciela z majątku wspólnego (art. 787 § 2 k.p.c.), co stanowiło procesową realizację art. 41 § 3 k.r.o. Ponadto do kognicji sądu w postępowaniu klauzulowym należało m.in. badanie, czy pomiędzy małżonkami istnieje ustrój wspólności ustawowej lub umownej; czy w razie umownego zniesienia wspólności fakt ten był wiadomy wierzycielom oraz czy odpowiedzialność majątkiem wspólnym nie jest wyłączona ze względu na datę powstania wierzytelności.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na fakt, że ustawa nowelizująca ograniczyła wypadki, w których wierzyciel jednego z małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej może uzyskać zaspokojenie z majątku wspólnego, bowiem według nowego art. 41 k.r.o. jest to dopuszczalne tylko wówczas, gdy małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka. Natomiast w braku takiej zgody albo jeżeli zobowiązanie nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia tylko z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści, o których mowa w art. 33 pkt 9 k.r.o. Nadto, jeśli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, zaspokojenie wierzyciela może nastąpić także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa⁵.

⁵ Sąd Najwyższy wskazał na to, że w uzasadnieniu projektu ustawy wyjaśniono, iż możliwość zaspokojenia się z majątku wspólnego pozostawiono w ten sposób zapobiegliwości wierzycieli, w których interesie leży uzyskanie zgody małżonka kontrahenta na

Dalej Sąd Najwyższy podniósł, że wątpliwości Sądu Apelacyjnego odnosiły się do prawidłowego stosowania intertemporalnych regulacji zawartych w art. 5 ustawy nowelizującej w sytuacji, w której tytuł egzekucyjny został wydany w sprawie przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim po dniu 20 stycznia 2005 r., tj. po dniu wejścia w życie ustawy nowelizującej (art. 6 ustawy), lecz stwierdzone tytułem roszczenie powstało przed tą datą. Przepis ten ustanawia bowiem ogólną zasadę stosowania ustawy nowej także do stosunków powstałych przed jej wejściem w życie, a następnie ogranicza zakres stosowania tej zasady, m.in. w odniesieniu do oceny skutków czynności zobowiązujących lub rozporządzających małżonków oraz ich odpowiedzialności za zobowiązania sprzed wejścia w życie ustawy (art. 5 ust. 5 pkt 1), jak również wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązanie jednego małżonka powstałe przed wejściem w życie ustawy (art. 5 ust. 5 pkt 2). Sąd Najwyższy jednocześnie zwrócił uwagę na to, że obydwa przepisy dotyczą jednak regulacji materialnoprawnych. Tymczasem do problematyki procesowej odnosi się art. 5 ust. 6 ustawy, nakazujący – w wypadku, gdy roszczenie powstało przed wejściem w życie ustawy – prowadzić egzekucję według przepisów dotychczasowych. Co istotne – ustawa nie zawiera przepisów przejściowych, które wprost odnosiłyby się do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika.

Przedmiotowy problem podjął Sąd Najwyższy w powołanym postanowieniu z dnia 17 maja 2007 r. (III CZP 44/07), które zapadło w stanie faktycznym, w którym wyrok przeciwko dłużnikowi został wydany po wejściu w życie ustawy nowelizującej. Sąd Najwyższy zwrócił wówczas uwagę, że w świetle art. 5 ustawy nowelizującej problem intertemporalny dotyczący wyboru właściwych przepisów postępowania klauzulowego może być rozwiązany w dwojaki sposób – można odwołać się do ogólnej reguły stosowania ustawy nowej (art. 5 ust. 1 ustawy) albo przyjąć, że do postępowania klauzulowego ma zastosowanie art. 5 ust. 6 ustawy. Przychylając się do drugiego z rozwiązań, Sąd Najwyższy w cytowanym

dokonanie czynności. Procesową realizację przedstawionych rozwiązań materialnoprawnych zapewniają nowe przepisy art. 776¹, 787 i 787¹ k.p.c.

uzasadnieniu sprawy III CZP 44/07 wskazał na art. 804 k.p.c., który pozbawia organ egzekucyjny, w tym sąd, możliwości badania roszczenia w znaczeniu materialnoprawnym, oraz na regulacje zawarte w 781, 781¹, 782, 786, 787, 787¹ k.p.c., nieprzyznające sądowi uprawnień do takich ustaleń również w postępowaniu klauzulowym. Te kwestie, po powstaniu tytułu egzekucyjnego, mogą być ustalane jedynie w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 840 k.p.c.

W konsekwencji w sprawie III CZP 44/07 użyte w art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej pojęcie „roszczenie” Sąd Najwyższy zinterpretował jako roszczenie w znaczeniu egzekucyjnym, to jest roszczenie stwierdzone i określone w tytule egzekucyjnym. Chwilą powstania takiego roszczenia jest moment wydania tytułu egzekucyjnego. W konkluzji stwierdził, że jeżeli tytuł przeciwko dłużnikowi powstał przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, do postępowania o nadanie klauzuli wykonalności i do postępowania egzekucyjnego stosuje się przepisy dotychczasowe, natomiast jeżeli tytuł powstał po dniu 20 stycznia 2005 r., stosuje się przepisy znowelizowane.

Tymczasem, jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu głosowanej uchwały, w piśmiennictwie art. 5 ustawy nowelizującej nie jest rozumiany jednoznacznie⁶. Jeden z prezentowanych poglądów odpowiada koncepcji, za którą opowiedział się Sąd Najwyższy w wyżej omówionym postanowieniu, aczkolwiek datę powstania „roszczenia egzekucyjnego” utożsamia z chwilą złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji lub z datą wszczęcia postępowania egzekucyjnego, a argumentacja nie zawiera odniesień do postępowania klauzulowego⁷. Jak wskazał Sąd Najwyższy, rozważając już bezpośrednio zagadnienia związane z postępowaniem o nadanie klauzuli wykonalności, część autorów optuje za stanowiskiem bliskim sądowi apelacyjnemu, podnosząc, że w wypadku, gdy stosunek prawny, z którego

⁶ Por. H. Pietrzykowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Część trzecia, t. IV, red. T. Ereciński, Warszawa 2007, s. 57; M. Muliński, *Postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu*, Warszawa 2005, s. 229; tenże, *Nadawanie klauzuli wykonalności krajowemu tytułowi egzekucyjnemu po nowelizacjach k.p.c. z 2004 i 2005 r.*, PPE 2006, nr 4-6, s. 65-66; M. Sorysz, *Małżonek dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym w świetle nowelizacji KPC z 2004 r. – wybrane zagadnienia*, MoP 2005, nr 14, s. 694.

⁷ Por. H. Pietrzykowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 57.

wynika wierzytelność ustalona w tytule egzekucyjnym, powstał przed 20 stycznia 2005 r., przy nadawaniu klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika zastosowanie znajdzie art. 787 k.p.c. w brzmieniu sprzed nowelizacji⁸.

Rozważając powyższe kwestie, Sąd Najwyższy wskazał, że ustawa nowelizująca stanowi całość, natomiast wprowadzone nią zmiany w zakresie postępowania klauzulowego mają służyć realizacji nowych rozwiązań materialnoprawnych w dziedzinie odpowiedzialności małżonków za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich. Stwierdził, że wymusza to kompleksową ocenę regulacji międzyczasowych, które powinny respektować więź między materialnym i procesowym aspektem regulacji.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na to, że jeżeli dług powstał przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, art. 5 ust. 5 pkt 1 tej ustawy nakazuje do oceny odpowiedzialności małżonków za takie zobowiązanie stosować przepisy dotychczasowe, a zatem w szczególności art. 41 k.r.o. w dawnym brzmieniu. Wskazał, że unormowanie to koresponduje z treścią art. 5 ust. 5 pkt 2 ustawy nowelizującej, który nakazuje stosować dotychczasowe przepisy także do wyłączenia lub ograniczenia odpowiedzialności majątkiem wspólnym za zobowiązanie jednego małżonka powstałe przed jej wejściem w życie, nawiązując do art. 41 § 3 k.r.o. w brzmieniu poprzedzającym wejście w życie ustawy nowelizującej. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na fakt, że taki zamysł ustawodawcy wysłowiony został już w trakcie prac legislacyjnych nad ustawą i uzasadniony jest potrzebą ochrony pewności obrotu. Miał bowiem umożliwić kontrahentowi małżonka powołanie się na dotychczasowy art. 41 § 1 k.r.o., zaś małżonkowi dłużnika – dochodzenie ograniczenia (bądź wyłączenia) odpowiedzialności majątkiem wspólnym na podstawie obowiązującego wówczas art. 41 § 3 k.r.o. Co więcej – zachowanie dotychczasowych zasad odpowiedzialno-

⁸ Podstawy dla tej wykładni poszukuje się w art. 5 ust. 5 pkt 1 i 2 ustawy nowelizującej, a czasem w art. 5 ust. 6 tej ustawy. Istotnym argumentem wspierającym tę koncepcję jest uniknięcie przy jej zastosowaniu niekorzystnej dla wierzyciela sytuacji, w której wobec braku nieistotnej we wcześniejszym stanie prawnym zgody współmałżonka, przewidzianej obecnie w art. 41 § 1 k.r.o., zostałyby on niemal w ogóle pozbawiony możliwości egzekwowania swoich należności z majątku wspólnego. Za stosowaniem dawnego unormowania opowiedzieli się m.in. M. Muliński (*Postępowanie...*, s. 229 oraz *Nadawanie...*, s. 65-66) i M. Sorys z, (*Małżonek dłużnika...*, s. 694).

ści w odniesieniu do zobowiązań powstałych przed wejściem w życie ustawy, jest również rozwiązaniem słuszniejszym aksjologicznie niż poddanie zobowiązań sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej ogólnej zasadzie bezpośredniego działania ustawy nowej, bowiem nowe zasady odpowiedzialności małżonków za zobowiązania jednego z nich znacznie silniej chronią majątek wspólny małżonków, ograniczając możliwość zaspokojenia się wierzyciela. Sąd Najwyższy skonstatował, że dokonując czynności prawnej z osobą pozostającą w związku małżeńskim przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, kontrahent mógł zasadnie oczekiwać, że w razie niewykonania zobowiązania będzie mógł żądać zaspokojenia z majątku wspólnego na zasadach określonych w art. 41 k.r.o. w brzmieniu sprzed wejścia w życie nowelizacji, bez potrzeby uzyskiwania zgody drugiego małżonka na dokonanie czynności prawnej, i stosownie do tego oceniać ryzyko gospodarcze transakcji. Natomiast następcze uzależnienie tej możliwości od dodatkowej przesłanki wyrażonej obecnie w art. 41 § 1 k.r.o., której kontrahent dłużnika nie mógł przewidywać, ograniczałoby poważnie przysługujące temu kontrahentowi prawo podmiotowe, budząc wątpliwości, czy nie dochodzi w ten sposób do naruszenia zasady ochrony praw nabytych i zasady zaufania do prawa. Uszczuplenia praw wierzyciela nie usprawiedliwia dostatecznie potrzeba ochrony interesów rodziny i majątku wspólnego, gdyż na straży tych wartości stał poprzednio art. 41 § 3 k.r.o.

Sąd Najwyższy stwierdził, że ze względu na konstrukcję art. 5 ustawy nowelizującej, opartą na wyznaczeniu reguły bezpośredniego stosowania ustawy nowej i wprowadzeniu ograniczonego katalogu wyjątków, wyjątki muszą być rozumiane ściśle, a sytuacje prawne niemieszczące się na tej liście powinny podlegać zasadzie ogólnej. Skonstatował, że trudno przyjąć za podstawę wyboru właściwych przepisów dotyczących postępowania klauzulowego (proceduralnych) regulacje wyjątkowe odnoszące się jednoznacznie do zagadnień materialnoprawnych. Mogą one bowiem służyć jedynie pomocą przy właściwej interpretacji postanowień dotyczących materii procesowej.

Sąd Najwyższy zwrócił uwagę na to, że wyjątki dotyczące dalszego stosowania „starych” norm procesowych zawiera art. 5 w ust. 6 i 7 ustawy nowelizującej. Pierwszy dotyczy prowadzenia postępowania egzekucyjnego, drugi toku postępowań o ustalenie ojcostwa. Jedynie zatem

art. 5 ust. 6 może stanowić normę wyjątkową wyłączającą stosowanie art. 5 ust. 1 ustawy przy ocenie właściwego toku postępowania klauzulowego. Co prawda postępowanie klauzulowe nie jest ściśle postępowaniem egzekucyjnym, a w orzecznictwie i piśmiennictwie przeważa pogląd o jego autonomicznym charakterze⁹, niewątpliwie jednak jego funkcjonalne powiązanie z postępowaniem egzekucyjnym, mające szczególne znaczenie w wypadku rozpatrywanej ustawy nowelizującej, narzuca konieczność zinterpretowania zawartego w jej art. 5 ust. 6 pojęcia „egzekucji” jako obejmującego także postępowanie klauzulowe, bowiem takie rozumienie powyższego przepisu mieści się w doktrynalnym zakresie postępowania egzekucyjnego *sensu largo*¹⁰.

⁹ W przedmiocie charakteru tego postępowania zob. uchwałę SN z 5 lipca 1974 r., III CZP 25/74 (OSNC 1975, nr 1, poz. 2); uchwałę SN z 5 lutego 1988 r., III CZP 5/88 (OSP 1990, nr 8, poz. 301); uchwałę SN z 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94 (OSNC 1995, nr 3, poz. 46); uchwałę SN z 5 stycznia 1999 r., III CZP 54/98 (OSNC 1999, nr 6, poz. 105); uchwałę SN z 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02; postanowienie SN z 10 maja 2000 r., III CZ 48/00 (LEX nr 51816); postanowienie SN z 22 sierpnia 2000 r., IV CZ 57/00 (LEX nr 52443); uchwałę SN z 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02 (OSNC 2003, nr 11, poz. 145); postanowienie SA w Krakowie z 19 kwietnia 2006 r., I ACz 1172/06 (Prawo Spółek 2007, nr 7-8, s. 81, Lex 291025); uchwałę SN z 31 marca 2004 r., III CZP 110/0 (OSNC 2004, nr 9, poz. 133); uchwałę SN z 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00 (OSNC 2001, nr 4, poz. 57); uchwałę SN z 25 października 2006 r., III CZP 74/06 (OSNC 2007, nr 6, poz. 90); E. Wengerek, *Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych*, Warszawa 1978, s. 83 i nast.; H. Mądrazk, *Funkcje i charakter postępowania klauzulowego*, AUWr, PPIA VIII, Wrocław 1976, s. 200 i nast.; W. Broniewicz, *Wszczęcie i przebieg postępowania egzekucyjnego*, [w:] *Współczesne tendencje rozwoju procedury cywilnej w Europie*, red. E. Warzoch, Warszawa 1990, s. 72; I. Gil, P. Gil, *Postępowanie klauzulowe*, Warszawa 2007, s. 24; H. Pietrzkowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 72-73; M. Muliński, *Postępowanie...*, s. 5 i nast. oraz powołaną przez tego autora literaturę oraz orzecznictwo; K. Flaga-Gieruszyńska, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Zieliński, Warszawa 2008, s. 1253; P. Telenga, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2008, teza 1 do art. 781; D. Pawłyszczek, *Bankowe tytuły egzekucyjne*, PPH 1998, nr 3, s. 19 i nast.; A. Zieliński, *Glosa do postanowienia s. apel. z dnia 1 października 1991 r.*, I ACz 253/91 (OSA 1992, nr 6, poz. 47).

¹⁰ Por. W. Broniewicz, *Wszczęcie i przebieg...*, s. 69 i nast. Por. również F. Zedler, *Dochodzenie roszczeń majątkowych od małżonków*, Warszawa 1976, s. 147 i nast.; M. Muliński, *Postępowanie...*, s. 11-12; D. Pawłyszczek, *Bankowe tytuły...*, s. 19 i nast.

Sąd Najwyższy wskazał, że również w postanowieniu z dnia 17 maja 2007 r. przyjęto ten przepis za podstawę rozważań intertemporalnych odnoszących się do postępowania klauzulowego. Jednocześnie jednak wynik tych rozważań, prowadzący do utożsamienia chwili powstania roszczenia, do której odwołuje się art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej, z datą powstania tytułu egzekucyjnego prowadzi do nakazu stosowania obowiązujących przepisów regulujących postępowanie klauzulowe do tytułów egzekucyjnych wydanych po dniu 20 stycznia 2005 r., także wówczas gdy zobowiązanie stwierdzone tytułem egzekucyjnym powstało przed wejściem w życie ustawy nowelizującej. Tymczasem przepis art. 787 k.p.c. w nowym brzmieniu, po pierwsze, wyklucza w ogóle użycie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, jeśli zobowiązanie nie powstało z czynności prawnej, po drugie zaś, uzależnia możliwość uzyskania tej klauzuli od wykazania, że czynność prawna, z której powstała wierzytelność stwierdzona tytułem, została dokonana za zgodą małżonka dłużnika. Następnie Sąd Najwyższy podniósł, że przepis ten nie zapewnia jednocześnie możliwości domagania się przez małżonka dłużnika ograniczenia (albo wyłączenia) odpowiedzialności majątkiem wspólnym na podstawie nadal aktualnego w odniesieniu do zobowiązań powstałych przed wejściem w życie ustawy nowelizującej art. 41 § 3 k.r.o. Tym samym nie zapewnia realizacji uprawnień wierzyciela i małżonka dłużnika przysługujących im w świetle przepisów prawa materialnego.

Dalej Sąd Najwyższy wskazał, że argumentacja powołana w postanowieniu z dnia 17 maja 2007 r. na uzasadnienie poglądu prowadzącego do tak niekorzystnego z punktu widzenia interesów wierzyciela rozwiązania opiera się przede wszystkim na rozważeniu granic kognicji sądu w postępowaniu egzekucyjnym i klauzulowym, nieobejmujących możliwości badania daty powstania roszczenia materialnoprawnego, co stanowi przesłankę wniosku, że przepis dotyczyć musi roszczenia egzekucyjnego, pojmowanego formalnie jako roszczenie stwierdzone tytułem egzekucyjnym, nie zaś roszczenia materialnoprawnego, wynikającego z określonego stosunku prawnego.

Sąd Najwyższy podniósł, że etap określania chwili powstania roszczenia nie dotyka jeszcze ściśle rozumianego postępowania klauzulowego, stanowi bowiem wstępny krok konieczny do realizacji ciężącego na sądzie obowiązku ustalenia właściwych przepisów, które powinien zastosować

w postępowaniu klauzulowym, dopiero bowiem wybór tych przepisów określi zakres właściwego postępowania. Nie można zatem zgodzić się z poglądem, że zakres kognicji w postępowaniu klauzulowym stanowi przeszkodę do zbadania przez sąd zdarzenia, z którym ustawodawca związał czasowe rozgraniczenie zakresu działania norm regulujących przebieg i materię postępowania klauzulowego¹¹. Proceduralne możliwości, jakimi dysponuje sąd, aby uzyskać niezbędne informacje, potrzebne do wyboru określonego kompleksu norm (sprzed nowelizacji lub znowelizowanych) określa art. 761 i art. 766 k.p.c. W efekcie możliwości poznawcze sądu w postępowaniu klauzulowym nie stanowią przeszkody do przypisania terminowi „roszczenie”, zawartemu w art. 5 ust. 6 ustawy nowelizującej, treści przystającej do wcześniejszych regulacji materialnych i umożliwiającej ich pełną realizację¹².

¹¹ K. Flaga-Gieruszyńska uznała za zbyt daleko idące stanowisko, że sąd w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonce dłużnika nie bada, kiedy powstała wierzytelność, sprzeciwiając się pogładowi, że zarzuty te można podnieść dopiero w postępowaniu z art. 840 § 1 pkt 3 k.p.c. Jej uwagi dotyczyły co prawda kwestii ustalenia, czy wierzytelność powstała w czasie trwania związku małżeńskiego i czy należy do kategorii wierzytelności, za które małżonkowie odpowiadają majątkiem wspólnym, jednak zasługuje na uwagę również w omawianym przypadku (K. Flaga-Gieruszyńska, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 506-1217*, t. II, red. A. Zieliński, Warszawa 2006, s. 659).

¹² Sąd Najwyższy stwierdził, że inaczej rzecz się ma w ściśle pojmowanym postępowaniu egzekucyjnym, do którego wprost skierowany jest omawiany przepis. Jak wskazano w postanowieniu z 17 maja 2007 r., komornik, z uwagi na postanowienie art. 804 k.p.c., nie może badać daty powstania zobowiązania stwierdzonego tytułem wykonawczym. Tymczasem w każdym wypadku objęcia wnioskiem egzekucyjnym tytułu wykonawczego wystawionego przeciwko dłużnikowi pozostającemu w związku małżeńskim konieczne jest ustalenie, czy zakres egzekucji wyznacza wprowadzony ustawą nowelizującą przepis art. 776¹ k.p.c., czy też nie. SN wskazał, że problem ten można jednak rozwiązać na gruncie obowiązujących przepisów w sposób niewymagający wprowadzania pojęcia roszczenia egzekucyjnego oraz z zachowaniem wewnętrznej logiki unormowania zawartego w art. 5 ustawy nowelizującej. Stwierdził, że z uwagi na to, iż w postępowaniu egzekucyjnym przed komornikiem chwila powstania zobowiązania nie może być badana z braku praktycznych instrumentów do oceny tej okoliczności, przyjąć należy, że jeżeli tytuł egzekucyjny powstał już po wejściu w życie ustawy nowelizującej, a tym samym teoretycznie może opiewać na powstałe po tej chwili zobowiązanie, przy czym z treści tytułu nie wynika wniosek przeciwny, komornik powinien prowadzić egzekucję według nowych przepisów, w szczególności z zastosowaniem art. 776¹ k.p.c. Jeżeli natomiast na tej podstawie doszłoby do zajęcia składników majątku wspólnego wymienionych w art. 776¹ k.p.c., a małżonek

W konsekwencji za moment decydujący o stosowaniu w postępowaniu klauzulowym i postępowaniu egzekucyjnym przepisów wprowadzonych ustawą nowelizującą należy – w ocenie Sądu Najwyższego – uznać datę powstania roszczenia rozumianego jako roszczenie materialnoprawne. Zapewnia to bowiem synchronizację między materialnoprawnymi zasadami odpowiedzialności utrzymanymi w mocy przez art. 5 ust. 5 ustawy nowelizującej i przepisami procesowymi, jak też ochronę praw nabytych przez wierzyciela. Sąd Najwyższy zwrócił przy tym uwagę na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 kwietnia 2006 r.¹³ wskazujący, że zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa nakazuje ustawodawcy należyte zabezpieczenie „interesów w toku”, a zwłaszcza należytą realizację uprawnień nabytych na podstawie poprzednich przepisów.

W konkluzji Sąd Najwyższy stwierdził, że w wypadku, kiedy zobowiązanie powstało przed dniem 20 stycznia 2005 r., obowiązujące prawo materialne zezwala na zaspokojenie się wierzyciela z całego majątku wspólnego na zasadach określonych w art. 41 k.r.o., w brzmieniu sprzed wejścia w życie ustawy nowelizującej. Podstawową rolą przepisów procesowych jest umożliwienie uprawnionym realizacji ich materialnoprawnych uprawnień. Jednocześnie Sąd Najwyższy odwołał się do odnoszącej się do zbliżonego problemu uchwały z dnia 9 lutego 2005 r., III CZP 80/04¹⁴.

4. Uchwała zasługuje na całkowitą aprobatę. Trudno nie zgodzić się z argumentacją Sądu Najwyższego. Abstrahując od nieprecyzyjnych przepisów ustawy nowelizującej, należy bowiem mieć na względzie związanie krajowego ustawodawcy przepisami Konstytucji. Nie można bowiem, jak trafnie podniósł Sąd Najwyższy, rozpatrywać przedmiotowej kwestii w oderwaniu od celów regulacji oraz jej ogólnego sensu oraz umiejscowienie przepisów proceduralnych kodeksu postępowania cywil-

dłużnika uważałby, że do tytułu wykonawczego będącego podstawą egzekucji przepis art. 776¹ k.p.c. nie znajduje zastosowania, ponieważ tytuł dotyczy „roszczenia” powstałego przed wejściem w życie ustawy nowelizującej, mógłby domagać się zwolnienia zajętych przedmiotów od egzekucji (art. 841 k.p.c.).

¹³ SK 30/04, OTK-A 2006, nr 4, poz. 42.

¹⁴ OSNC 2005, nr 72, poz. 665.

nego w systemie odpowiedzialności małżonków za ich zobowiązania. Przeciwna wykładnia godziłaby natomiast w istotę nowego unormowania i wypaczałaby jego sens.

Wcześniejsze postanowienie Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 44/07 prowadziło bowiem do pokrzywdzenia tak wierzycieli, jak i małżonków dłużników oraz do trafnie podniesionego naruszenia zasad konstytucyjnych. Dobrze się stało, że w tak ważkiej kwestii Sąd Najwyższy zajął stanowisko odmienne od dotychczasowego. Poprzedni pogląd prowadził bowiem do sytuacji, w której wierzyciel działający w zaufaniu do prawa i konstytucyjnych organów państwa nie mógłby uzyskać pełnej ochrony prawnej w postępowaniu jurysdykcyjnym. Jedynym bowiem sposobem prowadzenia skutecznej egzekucji z całego majątku małżonków objętego majątkową umową małżeńską dłużnika i jego małżonki byłoby łączne pozywanie obojga małżonków bądź dodatkowe pozywanie małżonka dłużnika, po wcześniejszym uzyskaniu tytułu wykonawczego przeciwko dłużnikowi – w oparciu o dotychczasowe regulacje kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w związku z art. 5 ust. 5 pkt 1 noweli, w szczególności unormowanie art. 41 k.r.o. w dawnym brzmieniu¹⁵. Powodowałoby to niewątpliwie dodatkowe trudności po stronie wierzyciela, w tym – w drugiej sytuacji – niepotrzebne dodatkowe koszty, które musiałby ponieść celem uiszczenia opłaty sądowej od pozwu i ewentualnych kosztów zastępstwa prawnego oraz kosztów opłaty skarbowej od pełnomocnictwa, które następnie obciążałoby małżonka dłużnika. Należy za Sądem Najwyższym stwierdzić, że w tym zakresie prymat winna uzyskać zasada synchronizacji między materialnoprawnymi zasadami odpowiedzialności utrzymanymi w mocy przez art. 5 ust. 5 ustawy nowelizującej i przepisami procesowymi w kontekście ochrony praw nabytych przez wierzycieli oraz zasady zaufania obywatela do państwa

¹⁵ Wówczas bowiem nie stosuje się unormowania art. 787 k.p.c. Por. Z. Szczurek, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. Z. Szczurek, Sopot 2005, teza 11 do art. 787; P. Telenga, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, teza 4 do art. 787; A. Marciniak, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do artykułów 506-1088*, t. II, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, s. 659; por. również M. Sychoń, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2006, s. 225.

i stanowionego przez nie prawa¹⁶. Wykładnia przepisów procesowych nie może bowiem prowadzić do zmiany treści prawa materialnego¹⁷.

Natomiast, jak wskazano wyżej, unormowanie art. 787 k.p.c. w nowym brzmieniu wyklucza w ogóle uzyskanie klauzuli wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, jeśli zobowiązanie nie powstało z czynności prawnej, nadto zaś uzależnia możliwość uzyskania tej klauzuli od wykazania, że czynność prawna, z której powstała wierzytelność stwierdzona tytułem, została dokonana za zgodą małżonka dłużnika.

Z drugiej strony – dawne regulacje zapewniały również pewną ochronę małżonkowi dłużnika. Sąd był bowiem obowiązany badać m.in. skuteczność umowy wyłączającej ustawową wspólność małżeńską wobec wierzyciela, zarzut małżonka, że wierzytelność powstała przed zawiązaniem się wspólności ustawowej albo dotyczy majątku odrębnego dłużnika; rozpatrzyć na wniosek małżonka przesłanki z art. 47 § 2 k.r.o. oraz podstawy do zastosowania art. 41 § 3 k.r.o., a nadto zarzut małżonka, iż wobec ostatecznego niewyrażenia przez niego zgody na dokonanie przez dłużnika czynności prawnej przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem objętym wspólnością ustawową, czynność ta jest nieważna¹⁸.

Jednocześnie należy zwrócić uwagę na fakt, że przedmiotowy problem można rozwiązać na innej płaszczyźnie niż Sąd Najwyższy. Przy przyjęciu bowiem założenia, że postępowanie o nadanie klauzuli wykonalności nie stanowi części postępowania egzekucyjnego, lecz jest czy to częścią postępowania rozpoznawczego¹⁹, co jest jednak dość dysku-

¹⁶ Zob. również M. Muliński, *Postępowanie...*, s. 229.

¹⁷ Por. odpowiednio G. Tracz, *Przesłanki wytoczenia powództwa ekscydencyjnego*, PS 1996, nr 7-8, s. 89 i nast. Trafnie podnosi się, w odniesieniu do wykładni unormowania art. 841 k.p.c., że uwzględnianie treści art. 41 k.r.o., określającego zakres ochrony interesów wierzyciela, jak również małżonka niebędącego dłużnikiem, powinno być podstawowym założeniem przy dokonywaniu wykładni przepisów regulujących postępowanie egzekucyjne – *tamże*.

¹⁸ Zob. również M. Muliński, *Postępowanie...*, s. 224 i nast. Obecnie zakres kognicji sądu w postępowaniu klauzulowym jest natomiast znacznie ograniczony. Por. H. Piętrzkowski, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 89 i nast.; K. Flaga-Gieruszyska, *Kodeks... Komentarz do artykułów 506-1217*, s. 656 i nast.; A. Marciniak, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, s. 660 i nast.; P. Telenga, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, teza 5 do art. 787.

¹⁹ Zob. uzasadnienie uchwały SN z 6 grudnia 2000 r., III CZP 41/00, (OSNC 2001, nr 4, poz. 57), który podniósł, że co prawda postępowanie klauzulowe ma usytuowanie

syjne, czy też ma charakter autonomiczny, odrębny, i to zarówno względem poprzedzającego go postępowania rozpoznawczego, jak i wobec późniejszego postępowania egzekucyjnego, zastosowanie znajdzie regulacja art. 5 ust. 1 pkt 5 noweli bez potrzeby zakładania, że moment powstania zobowiązania badamy przed samym ściśle rozumianym postępowaniem klauzulowym.

Obecnie, tak w piśmiennictwie, jak i w orzecznictwie, spotkać można przy tym przede wszystkim poglądy bądź wskazujące na autonomiczny charakter postępowania klauzulowego, bądź na to, że stanowi ono część postępowania egzekucyjnego. Na poparcie pierwszego twierdzenia wskazuje się, że postępowanie klauzulowe nie jest co do zasady postępowaniem rozpoznawczym, gdyż jego zadaniem nie jest rozpoznanie sprawy cywilnej między stronami stosunku materialnoprawnego i nie służy ono bezpośrednio ochronie praw podmiotowych stron, choć w niektórych postępowaniach klauzulowych można niekiedy dostrzec także elementy postępowania kognicyjnego. Natomiast jest ono postępowaniem pomocniczym, bowiem służy przygotowaniu postępowania egzekucyjnego przez stworzenie podstawy do jego wszczęcia i określenia jego podmiotowych, a w razie potrzeby także przedmiotowych granic, które nie może jednak być postrzegane ani jako postępowanie rozpoznawcze, ani jako część postępowania egzekucyjnego, choć niewątpliwie z tym ostatnim pozostaje w ścisłym funkcjonalnym związku²⁰, zaś ulokowanie przepisów dotyczą-

pośrednie między postępowaniem rozpoznawczym a egzekucyjnym, to jednakże ze względu na to, iż podejmowane w nim czynności mają charakter czynności procesowych, a nie egzekucyjnych, zachowuje ono co do swojej istoty charakter rozpoznawczy, tyle że z bardzo ograniczonym zakresem przedmiotu rozpoznania. Pogląd ten spotkał się z krytyką w uzasadnieniu uchwały SN z 31 marca 2004 r., III CZP 110/03 (OSNC 2004, nr 9, poz. 133), w którym podniesiono, że postępowanie to przez badanie warunków formalnych tytułu egzekucyjnego stwarza przesłanki przymusowej realizacji roszczenia we właściwym postępowaniu egzekucyjnym. Zawiera wprawdzie pewne elementy postępowania kognicyjnego, gdyż rozpoznawane są w nim także kwestie z zakresu prawa materialnego (zob. art. 767 k.p.c., art. 788 k.p.c., art. 97 prawa bankowego), jednak kwestie te rozpatrywane są wyłącznie w celu ustalenia dopuszczalności wszczęcia egzekucji na podstawie określonego tytułu egzekucyjnego.

²⁰ Zob. m.in. uzasadnienie uchwały SN z 9 listopada 1994 r., III CZP 143/94 (OSNC 1995, nr 3, poz. 46); uzasadnienie uchwały SN z 31 marca 2004 r., III CZP 110/03 (OSNC 2004, nr 9, poz. 133); uzasadnienie uchwały SN z 24 stycznia 2003 r., III CZP 90/02

cych postępowania klauzulowego wśród przepisów o postępowaniu egzekucyjnym nie może samodzielnie decydować o charakterze tego postępowania. Postępowanie egzekucyjne polega bowiem na podejmowaniu czynności mających na celu przymusową realizację świadczenia określonego w tytule egzekucyjnym, a tym samym urzeczywistnienia określonej normy prawa materialnego, zaś postępowanie klauzulowe, jako stadium pośrednie między postępowaniem rozpoznawczym a postępowaniem egzekucyjnym, jest tylko – jak się to niekiedy nazywa – „pomostem” między postępowaniem rozpoznawczym a postępowaniem egzekucyjnym²¹. Nadto, mimo zakończenia postępowania klauzulowego, może w ogóle nie dojść do wszczęcia postępowania egzekucyjnego, co nastąpi w razie odmowy nadania klauzuli wykonalności bądź dobrowolnego zaspokojenia wierzyciela przez dłużnika²². Nie można również nie zwrócić uwagi na fakt, że w postępowaniu klauzulowym i egzekucyjnym występują inne organy (zob. art. 758 i 781 k.p.c.)²³.

Na poparcie tezy o egzekucyjnym charakterze postępowania o nadanie klauzuli wykonalności wskazuje się natomiast, że wszczęcie egzekucji następuje wraz z nadaniem wyrokowi klauzuli wykonalności w zakresie zobowiązań o charakterze cywilnym. Tym samym nadanie klauzuli wykonalności jest więc integralną częścią postępowania egzekucyjnego, nie zaś czynnością procesową, która postępowanie owo poprzedza²⁴.

(OSNC 2003, nr 11, poz. 145); P. Telega, [w:] *Kodeks postępowania cywilnego...*, teza 1 do art. 781; I. Gil, P. Gil, *Postępowanie...*, s. 24-25. Wskazuje się, że postępowanie rozpoznawcze nie kończy się dopiero po nadaniu wyrokowi lub innemu orzeczeniu klauzuli wykonalności. Do jego zakończenia dochodzi bowiem z chwilą uprawomocnienia się pod względem formalnym orzeczenia merytorycznego czy postanowienia odrzucającego pozew zamykającego tok instancji. Natomiast prawomocność formalna zawsze jest czymś w rodzaju kresu postępowania. K. Korzan, *Glosa do uchwały SN z dnia 5 lutego 1988 r., III CZP 5/88*, OSP 1990, nr 8, poz. 301.

²¹ Por. uzasadnienie postanowienia SN z 22 sierpnia 2000 r., IV CZ 57/00 (LEX nr 52443); uzasadnienie uchwały SN z 9 września 1994 r., III CZP 143/94 (OSNC 1995, nr 3, poz. 46); uzasadnienie postanowienia SN z 10 maja 2000 r., III CZ 48/00 (LEX nr 51816) Por. również uwagi poczynione przez M. Mulińskiego oraz powołaną przez tego autora literaturę. M. Muliński, *Postępowanie...*, s. 10.

²² Tamże, s. 9.

²³ Zob. *tamże* oraz powołaną przez tego autora literaturę.

²⁴ Zob. uzasadnienie postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 5 maja 1999 r., II AKz 820/99 (OSA 2002, nr 2, poz. 14); K. Flağa-Gieruszyńska, *Kodeks... Komentarz do artykułów 506-1217*, s. 637; *tamże*, s. 1253.

A. Zieliński stwierdził nadto, że lokata przepisów odnoszących się do klauzuli wykonalności w części drugiej – księdze drugiej kodeksu postępowania cywilnego przesądza o przynależności postępowania w sprawie nadania klauzuli wykonalności do postępowania egzekucyjnego²⁵.

W kontekście powyższego na uwagę zasługuje podnoszone w piśmiennictwie dwojake znaczenie pojęcia postępowania egzekucyjnego w kodeksie postępowania cywilnego – szersze, oznaczające całość materii uregulowanej w części III kodeksu, a nadto węższe – obejmujące jedynie postępowanie mające na celu przeprowadzenie egzekucji, czyli właściwe postępowanie egzekucyjne²⁶. Ujęcie to jednak, chociaż ciekawe ze względów badawczych, może nie rozwiązać problemów związanych z wykładnią unormowań noweli, bowiem ustawa ta wprost nie wskazuje na to, czy odnosi się do całej części III kodeksu, czy też jedynie do ściśle rozumianego postępowania egzekucyjnego. Można bowiem tak uznać, mając na względzie zasadę synchronizacji przepisów proceduralnych i kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, że egzekucja wskazana w art. 5 ust. 6 nowelizacji oznacza postępowanie egzekucyjne w znaczeniu ścisłym, jak i podnosić za Sądem Najwyższym w głosowanej uchwałie, że postępowanie klauzulowe to część postępowania egzekucyjnego, przyjmując założenie o materialnoprawnym charakterze roszczenia wskazanego w art. 5 ust. 6 noweli.

Nadto, jedynie na marginesie, należałoby się zastanowić nad konsekwencjami przyjęcia założenia o konieczności stosowania w przedmiotowym postępowaniu unormowania art. 787 k.p.c. w obecnym kształcie, a to w kontekście unormowania art. 417 i nast. k.c. Zgodnie bowiem z art. 417 § 1 k.c. za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. Natomiast wedle art. 417¹ § 1 k.c., jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie aktu normatywnego, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we

²⁵A. Zieliński, *Glosa do postanowienia...*

²⁶W. Broniewicz, *Wszczęcie i przebieg...*, s. 69 i nast. Por. również F. Zedler, *Dochodzenie roszczeń...*, s. 147 i nast.; M. Muliński, *Postępowanie...*, s. 11-12; D. Pawłyszcz, *Bankowe tytuły...*, s. 19 i nast.

właściwym postępowaniu niezgodności tego aktu z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

Sąd Najwyższy dopuścił przy tym możliwość zgłaszania wobec Skarbu Państwa roszczeń dotyczących wypłaty odszkodowania za szkodę, którą wyrządzono na skutek wydania przepisów sprzecznych z aktualnie obowiązującą ustawą zasadniczą²⁷. Oczywiście – jednocześnie konieczne jest wydanie orzeczenia prejudycjalnego przez Trybunał Konstytucyjny²⁸. Dla dochodzenia roszczeń z art. 417 i nast. k.c. konieczne byłoby zatem złożenie skargi konstytucyjnej – tutaj na przepisy przejściowe noweli. Uwagi te byłyby natomiast aktualne tylko w przypadku uznania przez TK, że należy w przedmiotowych przypadkach stosować nowe przepisy kodeksu postępowania cywilnego, a zatem przyjęcia argumentacji zawartej w uzasadnieniu postanowienia SN z dnia 17 maja 2007 r., III CZP 44/07. W obecnym stanie rzeczy, w kontekście braku kompetencji Trybunału do ustalania wykładni przepisów prawa, brak zatem podstaw do przyjęcia powyższej konstrukcji.

Resumując – stosowanie aktualnych rozwiązań do stosunków zdarzeń prawnych zaistniałych przed wejściem w życie noweli nie zapewnia realizacji uprawnień wierzyciela i małżonka dłużnika przysługujących im w świetle przepisów prawa materialnego. Głosowane orzeczenie zasługuje zatem na aprobatę.

Dr Andrzej Michór
Uniwersytet Opolski

²⁷ Zob. uzasadnienie wyroku SN z 29 czerwca 2007 r., I CSK 124/07 (Lex 279685). Por. również uzasadnienie wyroku SN z 24 września 2003 r., I CK 143/03 (OSNC 2004, nr 11, poz. 179).

²⁸ G. B i e n i e k, *Odpowiedzialność Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r.*, PS 2002, nr 4, s. 3 i nast.